

DOI: 10.34015/2523-4552.2019.3.22

УДК 343.272:34

Серкевич І. Р.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Львівського державного університету
внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-7678-0291

СПЕЦІАЛЬНА КОНФІСКАЦІЯ В СИСТЕМІ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ

У статті досліджено спеціальну конфіскацію як вид покарання та засіб кримінального впливу. Зазначено, що спеціальна конфіскація у кримінальному праві є примусовим безоплатним вилученням на підставі вироку суду знарядь, засобів вчинення злочину, предметів злочинних діянь, що належать винному, доходів від використання майна, отриманого внаслідок скоєння злочину. Наголошено, що конфіскація речей, які вилучені з цивільного обороту і підлягають знищенню, або тих, що підлягають поверненню законному власнику, з погляду кримінального права, конфіскацією бути не може, оскільки таке вилучення не позбавляє винного відповідних майнових прав. Не можна позбавити особу тих прав, яких у неї апріорі не було.

Ключові слова: спеціальна конфіскація; злочин; покарання; злочинні дії; виправлення засудженого; конфісковане майно.

В статье исследована специальная конфискация как вид наказания и средство криминального влияния. Отмечено, что специальная конфискация в уголовном праве представляет собой принудительное безвозмездное изъятие на основании приговора суда орудий, средств совершения преступления, предметов преступных деяний, принадлежащих виновному, доходов от использования имущества, полученного в результате совершения преступления. Отмечено, что конфискация вещей, изъятых из гражданского оборота и подлежат уничтожению или подлежащих возвращению законному владельцу, с точки зрения уголовного права, конфискацией быть не может, поскольку такое изъятие не лишает виновного соответствующих имущественных прав. Нельзя лишить человека тех прав, которых у него априори не было.

Ключевые слова: специальная конфискация; преступление; наказание; преступные деяния; исправление осужденного; конфискованное имущество.

Постановка проблеми. Дослідження проблем визначення ступеня й характеру впливу кримінального покарання на стан злочинності в суспільстві вимагає максимально повного розкриття поняття і сутнос-

ті кримінального покарання. Досить поширеним у юридичній літературі є визначення кримінального покарання як міри «державного примусу, що застосовується судом на підставі закону до особи, винної у вчиненні злочину, пов'язана з обмеженням або позбавленням цієї особи певних благ, прав та інтересів, виражає від імені держави негативну оцінку діяння і виконує завдання кари і виправлення» [1, с. 16]. Із цього погляду, покарання у виді конфіскації майна є видом майнових правообмежень, що полягає в позбавленні винного права власності на належне йому майно і виражає кримінально-правовий осуд, що забезпечується державним примусом. Тож конфіскація майна є кримінально караною, здатна обмежувати належні людині майнові права і, як наслідок, завдавати їй певних труднощів.

Інститут спеціальної конфіскації є комплексним та міжгалузевим, що охоплює норми цивільного, адміністративного, кримінального, кримінально-процесуального та цивільно-процесуального права. Властивості спеціальної конфіскації та її роль у системі кримінально-правових заходів зумовлюють необхідність закріплення в законі правових засобів забезпечення її виконання, центральне місце серед яких займають кримінально-правові та кримінально-процесуальні засоби.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження правової природи спеціальної конфіскації, характеристика її як виду покарання та засобу кримінально-правового впливу

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У доктрині кримінального права питанням, пов'язаним із спеціальною конфіскацією, приділя-

лася увага у працях К. М. Карпова, О. Кондри, О. О. Книженко, О. М. Костенка, О. М. Литвака, А. А. Музики, О. В. Надена, В. О. Навроцького, М. І. Хавронюка, С. М. Школи, С. С. Яценко та ін.

Виклад основного матеріалу. Дослідження кримінально-правових і кримінально-процесуальних засобів забезпечення виконання спеціальної конфіскації вимагає попереднього з'ясування змісту категорій «засіб» і «правовий засіб», оскільки вони є родовими поняттями.

Термін «засіб» має кілька значень: 1) прийом, спосіб дії для досягнення чого-небудь; 2) знаряддя (предмет, сукупність пристосувань) для здійснення якої-небудь діяльності (засоби виробництва, засоби пересування, засоби захисту); 3) ліки, предмет, необхідний для лікування; 4) гроші, кредити; 5) капітал, фінансове становище [2, с. 750]. Із наведених тлумачень перше фактично описує певний порядок здійснення діяльності [3, с. 297], а друге – інструмент дії як якусь субстанцію.

Відповідно сформувалися й підходи до розуміння правових засобів у юридичній науці. Так, у межах так званого інструментального підходу виокремилися дві самостійні концепції, які умовно можна позначити як субстанціальну і субстанціально-функціональну [4, с. 88]. На думку С. С. Алексєєва, правові засоби – це норми права, індивідуальні приписи і веління, договори, засоби юридичної техніки, всі інші інструменти регулювання, що розглядаються в єдності характерного для них змісту і форми [5, с. 14]. Тут наявне субстанціальне розуміння правових засобів. Натомість А. В. Малько визначає правові засоби як правові явища, що

виражаються в інструментах (встановленнях) і діяннях (технології), за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення соціально корисних цілей. Тобто йдеться вже про субстанційно-функціональний підхід.

Оскільки як один з основних критеріїв класифікації правових засобів розглядають їх галузеву належність, то можна виділити кримінально-правові та кримінально-процесуальні засоби забезпечення виконання спеціальної конфіскації. Вони діють по-різному, з урахуванням специфіки методів правового регулювання відповідних галузей, при цьому доповнюючи один одного. Тому для підвищення ефективності спеціальної конфіскації потрібне комплексне вивчення засобів її забезпечення, виявлення наявних недоліків у цій сфері та розроблення шляхів їх усунення.

Визначаючи кримінально-правові засоби, потрібно брати за основу правову природу спеціальної конфіскації. Тож варто враховувати наявну в науці позицію щодо кримінально-правових засобів забезпечення виконання рішень суду у кримінальних справах загалом, а також у частині покарання. Ідеться про встановлення кримінальної відповідальності за порушення режиму відбування і (або) виконання покарання, визнання таких дій самостійним злочином [6, с. 789].

Перш ніж говорити про конфіскацію майна як про засіб кримінально-правового впливу, також слід розглянути покарання як міру державного примусу. У науці кримінального права склалося кілька шкіл, які розглядали покарання з різних підходів.

Законодавчого визначення кримінального покарання довгий час не існувало зовсім.

Покарання є правовим наслідком вчинення злочину. З погляду діалектики, злочин – це заперечення права, а покарання є запереченням цього заперечення, тобто відновленням правового порядку [7, с. 113–117]. Адаже без правоохоронної ознаки покарання було б простим актом насильства з боку держави. Зовнішнє вираження покарання проявляється як примусовий захід впливу на засудженого, призначається судом і виконується незалежно від волі винного. З погляду держави, покарання є реакцією на вчинене злочинне діяння, сенс якого полягає в певному обов'язку злочинця дотримуватись закону. З боку винного, покарання є примусом до отримання негативних наслідків внаслідок вчинення злочину. При цьому, оскільки злочин, з філософського погляду, є проявом зла, то й покарання, будучи відплатою, – це «...навмисне заподіяння винному свідомих страждань і поневірянь, спеціально розраховане на те, що він буде зазнавати покарання як міру за завдане зло суспільству» [8, с. 93]. Із цього випливає, що покарання полягає в позбавленні або обмеженні прав і свобод засудженого.

Ще однією ознакою покарання є його особлива цільова спрямованість – застосування задля відновлення соціальної справедливості, виправлення засудженого і попередження вчинення нових злочинів, що відрізняє його від інших примусових заходів, зумовлених скоєнням злочину [9]. Наприклад, взяття під варту, будучи примусовим запобіжним заходом, застосовуваним щодо особи, обвинуваченої (підозрюваної) у

скоєнні злочину, за своєю суттю має багато подібного з позбавленням волі, застосовуваням як покарання, відбувати яке також можуть у слідчому ізоляторі. Та попри подібність і за зовнішніми ознаками, і за змістом, ці заходи мають різні цілі.

Як відомо, покарання має три цілі: попередження вчинення нових злочинів, відновлення соціальної справедливості і виправлення засудженого. Утримання ж під вартою суд застосовує, якщо є достатні підстави вважати, що обвинувачений або підозрюваний може сховатися від слідства або суду, у будь-який спосіб перешкоджатиме встановленню істини у справі, або й надалі вестиме злочинну діяльність, а також для забезпечення виконання вироку суду [10].

Цікавою видається думка німецького вченого Р. Моля. Він зазначав, що покарання схоже на дволикого Януса, що одним боком «дивися» в минуле, а іншим – у майбутнє. З боку минулого, покарання є розплатою, помстою, акт більш рефлексивний, ніж доцільний. Однак щодо майбутнього, покарання – засіб для досягнення конкретних цілей, як, наприклад, виправлення злочинця та превенція вчинення нових злочинів [11, с. 41].

Звернімо увагу на цілі покарання. Однією з головних цілей покарання є виправлення засудженого. Воно визначалося як формування в засудженого шанобливого ставлення до людини, суспільства, праці, норм, правил і традицій людського буття та стимулювання правослухняної поведінки [12]. Зауважимо, що ця мета передбачалася законом і раніше, проте її зміст розкрито не було. У юридичній літературі зміст виправлення засудженого визначали по-різному.

Мета виправлення засудженого видається нам дещо утопічною, оскільки вона лежить не стільки в царині кримінального права, скільки в галузі психології та філософії. Однак зовсім відкидати її, на наш погляд, не можна, адже в ній закладений глибокий гуманістичний сенс. Ця позиція відображена, зокрема, і в міжнародному праві. Наприклад, Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими, прийняті на Першому Конгресі ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками, закріплюють, що запобігти злочинам і захистити суспільство можна тільки за умови, якщо після відбуття терміну покарання злочинець не тільки готовий, а й здатний дотримуватися закону. Утім, на практиці можливості покарання щодо виправлення злочинців виявляються вкрай незначними. Як виправлення слід визнавати ті результати, які реально можуть бути досягнуті кримінально-правовими засобами.

За цілями попередження нових злочинів у науковій літературі іноді виокремлюють загальне і спеціальне попередження [10, с. 33].

Загальне попередження – це спроба вплинути на осіб, які мають намір скоїти злочин, за допомогою загрози покарання або його реально-го застосування. Ще в Соборному Уложенні 1649 року було закріплено: «...стратити смертю без усякої пощади, щоб на те дивлячись, інші такої беззаконної і поганої справи не робили, і від блуду вгамувалися» (гл. XXII ст. 26).

Зміст спеціальної превенції полягає в недопущенні вчинення нового злочину з боку особи, яка вже притягувалася до кримінальної відповідальності. Мета спеціального

попередження переплітається з метою виправлення, але, на наше переконання, це різні поняття, вважати виправлення засобом попередження злочинів не варто [1, с. 22–24]. Мета спеціальної превенції має на увазі насильницький спосіб попередження, як-от: страх бути покараним, позбавлення можливості вчиняти нові злочини тощо. А мета виправлення не передбачає насильства. Про це писав М. С. Таганцев: мета попередження спрямована тільки на стримування волі злочинця, а мета виправлення – видозмінити волю злочинця [11, с. 61]. Саме тому, на наш погляд, виправлення виділено в законі як самостійну мету покарання, поряд з відновленням соціальної справедливості і попередженням вчинення нових злочинів.

Відновлення соціальної справедливості як одна з цілей покарання є досить новою для вітчизняного кримінального законодавства. Кримінальний кодекс радянського періоду не тільки визнавав покарання карою за скоєння злочину, а й вказував, що воно «має на меті перевиховання і виправлення засудженого у дусі чесного ставлення до праці, точного виконання законів, поваги до правил соціалістичного співжиття, а також попередження вчинення нових злочинів як засудженими, так і іншими особами» (ст. 20). Із цього формулювання не було зрозуміло, що являє собою кара і як вона стосується цілей покарання. Вираз «покарання є не тільки карою» в буквальному сенсі означає, що покарання і є кара. Згідно з Тлумачним словником В. Даля, кара – це страта, покарання, суворе стягнення [3, с. 89].

Покарання є неминучим наслідком злочину, воно необхідне для

відновлення справедливості. З погляду відносних теорій, покарання мало досягати таких цілей: залякування, виправлення, попередження злочинів. Покарання не є тільки карою чи самоціллю, воно покликане бути засобом досягнення корисних для суспільства цілей.

Деякі автори вважають кару однією з цілей покарання, мовляв, виправлення і перевиховання злочинця, попередження вчинення нових злочинів – не є вичерпними цілями. Головно саме цілі визначають систему і види покарань, а також їхній зміст. Законодавець обирає такі види покарань, які найбільше підходять для досягнення поставлених цілей. Безумовно, на систему і види покарань впливають й інші чинники (культурний та економічний розвиток держави, політична система тощо). Однак ці фактори, на нашу думку, не є головними. Цілі покарання визначають види і розмір санкцій статей Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Згідно з КК України, всі покарання поділяють на основні і додаткові, а також покарання, які можуть бути призначені як основні або додаткові.

Основне покарання – це покарання, яке не може додаватися до інших покарань і застосовується лише як самостійне покарання за той чи інший злочин. Воно є найсуворішим позбавленням й обмеженням прав і свобод людини. Застосовуватися тільки як основні можуть такі покарання: громадські роботи; виправні роботи; службові обмеження для військовослужбовців; арешт; обмеження волі; тримання в дисциплінарному батальйоні військово-

службовців; позбавлення волі на певний строк; довічне позбавлення волі.

Додаткове покарання – це покарання, яке у випадках та порядку, передбачених КК України, додається до основного покарання за той чи інший злочин і самостійно застосовуватися не може. Відповідно до ч. 4 ст. 52 КК України, до основного покарання може бути приєднане одне чи кілька додаткових покарань [13]. Функція додаткових покарань полягає в обтяженні основного покарання з урахуванням характеру суспільної небезпеки злочину, а також особи, яка його вчинила. До покарань, які можуть застосовуватися лише як додаткові, належать: позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; конфіскація майна.

Як бачимо, конфіскація майна належить до другої групи і застосовується тільки як додаткове покарання. Тож, визначаючи цілі і зміст конфіскації майна, треба брати за основу наведені вище положення.

Цілі конфіскації майна як виду покарання відповідають цілям покарання. Закон не виділяє цілі окремих покарань і не диференціює мету залежно від того, до якої категорії – основних або додаткових – належить покарання. У зв'язку із цим перед конфіскацією майна були поставлені ті ж цілі, що й перед будь-яким іншим покаранням: відновлення соціальної справедливості, виправлення засудженого, попередження злочинів тощо. Ця остання мета відрізняє конфіскацію майна як вид покарання від іншої міри кримінально-правового характеру.

У кримінальному законі щодо цілей покарання конфіскація означає

зазнавання винним страждань, відповідних тяжкості скоєного ним злочину. У складі покарання відтворюється склад злочину. Іншими словами, злочинець позбавляється того ж права, яке він порушив або намагався порушити.

Один з найважливіших чинників, який вагомо впливає на обумовленість існування і застосування конфіскації майна, – це припущення про незаконність нажитого майна. Як відомо, далеко не кожен факт скоєння злочину фіксується й отримує юридичну оцінку. Латентна злочинність має досить високий рівень, особливо серед так званих корупційних злочинів [14, с. 16]. На думку правозастосувачів, дуже часто особу можна притягнути до кримінальної відповідальності за незначні злочини. Наприклад, одним з найбільш латентних злочинів є хабарництво. На практиці часто трапляється, що майно чиновника, затриманого за хабар, явно не відповідає його легальному доходу. Оперативна інформація свідчить про те, що він регулярно отримував хабарі. Однак чинне кримінальне законодавство не дозволяє конфіскувати це майно на підставі лише припущення про те, що це майно придбане шляхом скоєння злочину, або висновку про те, що особа не могла, з огляду на величину її легального доходу, придбати це майно [15]. З одного боку, таке положення відповідає презумпції невинуватості, а з іншого – порушує принцип справедливості.

Деякі автори вважають, що наведений аргумент не є обґрунтованим, бо суперечить основним принципам кримінального права [16]. Оскільки конфіскація доходів, отриманих в результаті вчинення злочи-

ну, з погляду формальної логіки, не може бути покаранням, то є обмеженням прав злочинця на відповідне майно, майно, яке одержане у злочинний спосіб, тобто нажите незаконно, відповідно, жодного права на нього у винного бути не може. Крім того, підставою кримінальної відповідальності та покарання є вчинений злочин.

Чимало авторів вважає, що застосування конфіскації як засобу вилучення майна, імовірно отриманого внаслідок злочинної діяльності, ставить суд у скрутне становище [17]. У цьому випадку злочинець піддається покаранню не за той злочин, у вчиненні якого він визнаний винним, а за те, у вчиненні якого його лише підозрюють [17]. Це твердження видається нам не зовсім правильним, адже для того, щоб з'явилися вагомі підстави для підозри, що те чи інше майно придбано злочинним шляхом, потрібно довести факт бодай одного злочину, внаслідок якого засуджений міг безпідставно збагатитися. Так, отримання хабаря мало коли буває одиничним злочином, але довести вдається, як правило, тільки незначну частину реально скоєних особою епізодів. На підставі цього, якщо особа, винна в отриманні хабаря, має майно, вартість якого значно перевищує її дохід, то логічно припустити, що воно набуто на доходи від злочинної діяльності й підлягає конфіскації, якщо винний не доведе зворотного.

Ще одна проблема полягає в тому, що будь-яке покарання має бути справедливим, тобто адекватним характеру й ступеню суспільної небезпеки вчиненого злочину, особи винного й обставинам його вчинення. Як зазначається в літературі, при

застосуванні конфіскації-покарання як засобу вилучення майна, нажитого злочинним шляхом лише імовірно, ця адекватність порушується [18, с. 77]. Бо ця обставина формально не стосується злочину. Якщо конфіскацію майна застосовувати за розкрадання чужого майна, то тим самим, на думку дослідників, засуджений піддається такому ж позбавленню, як й інші громадяни внаслідок вчинення ним злочину [19]. Тож це має сприяти виробленню у винного відповідного досвіду, щоб надалі не робити іншим те, чого не бажаєш собі. Конфіскація майна в більшості випадків виступає саме як позбавлення злочинця того ж блага, якого він позбавив або намагався позбавити іншого, що більшою мірою сприяє виробленню «категоричного імперативу», ніж при позбавленні волі, де така адекватність відплати не простежується. У цьому розумінні конфіскація якраз виступає як засіб досягнення того результату, досягти якого завдяки застосуванню основного покарання або іншого кримінально-правового засобу неможливо.

З іншого боку, конфіскація майна, навпаки, ускладнивши соціальну адаптацію особи, яка відбула покарання у виді позбавлення волі, впливатиме на процес виправлення. Фактично, ця особа повинна почати нове життя без майна. Проте, треба визнати, що відсутність майна буде для звільненого з місць позбавлення волі найсильнішим стимулом відновлення своєї корисливої злочинної діяльності.

Цілі кримінального покарання визначаються для позначення бажаного результату, який, за логікою законодавця, повинен бути досягнутий в результаті його застосування.

Позбавлення засудженого певного майна здатне, з одного боку, змусити задуматися про доцільність вчинення злочину з корисливим мотивом або розкаятися в ньому, а з іншого – навпаки, викликати негативну реакцію, внутрішній протест, що може стати причиною повторного скоєння злочину. Однак варто відзначити, що ця ситуація може бути застосована і до будь-якого іншого виду покарання, вона не є специфічною особливістю лише конфіскації майна.

Конфіскація майна як покарання, з огляду на свої об'єктивні властивості, також може мати психічний вплив на злочинця. При призначенні конфіскації майна загроза визначається змістом її кількісної та якісної сторони. Під кількісною стороною мається на увазі той обсяг майна, який може бути конфіскований. Якісна сторона являє собою фактичну цінність цього майна. Тож встановлення конфіскації за вчинення корисливих злочинів було б досить справедливим і доцільним. Держава в цьому випадку ніби попереджає, що той, хто намагається розбагатіти злочинним шляхом, може втратити те, що він нажив сумлінно [20]. Це, на наш погляд, головна перевага конфіска-

ції майна як засобу кримінально-правового впливу.

Висновки. Отож, конфіскація майна як засіб кримінально-правового впливу має низку ознак: 1) полягає в примусовому вилученні майна, тобто незалежно від волі його власника; 2) характеризується безоплатністю, винний не отримує за нього будь-якої компенсації; 3) вилучення на користь держави (обов'язкова ознака). Спеціальна конфіскація у кримінальному праві є примусовим безоплатним вилученням на підставі вироку суду знярядь, засобів вчинення злочину, предметів злочинних діянь, що належать винному, доходів від використання майна, отриманого внаслідок скоєння злочину. Майно, конфісковане у винного, не передається кому-небудь, не знищується, а стає державною власністю. Зазначимо, що конфіскація речей, які вилучені з цивільного обороту і підлягають знищенню, або тих, що підлягають поверненню законному власнику, з погляду кримінального права, конфіскацією бути не може, оскільки таке вилучення не позбавляє винного відповідних майнових прав. Не можна позбавити особу тих прав, яких у неї апріорі не було.

Список використаних джерел

1. Шаргородский М. Д. Наказание, его цели и эффективность. Ленинград, 1973. 160 с.
2. Ожегов С. И. Словарь русского языка. Москва : Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1963. 968 с.
3. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. Москва : Рус. яз., 1982. Т. 4. 704 с.
4. Лапчинский М. В. Некоторые аспекты исследования понятия «юридические средства охраны гражданских прав». *Государство и право*. 2003. № 5. С. 88–90.
5. Алексеев С. С. Правовые средства: постановка проблемы, понятие, классификация. *Советское государство и право*. 1987. № 6. С. 12–19.

6. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: навч. посіб. / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваїте, 2014. 944 с.
7. Гегель Г. В. Ф. Сочинения. Философия права. Москва; Ленинград, 1934. Т. VII. 775 с.
8. Ременсон А. Л. Некоторые вопросы теории советского исправительно-трудового права. *Советское государство и право*. 1964. № 1. С. 76–80.
9. Куц В. Від суб'єкта злочину до суб'єкта кримінального правопорушення. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4 (46). С. 66–71.
10. Пимонов В. А. Теоретические и прикладные проблемы борьбы с общественно опасными посягательствами средствами уголовного права: монография. Москва : Юрлитинформ, 2007. 336 с.
11. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Москва, 1994. Т. 2. 380 с.
12. Орловська Н. А. Кримінально-правовий вплив на юридичних осіб: проблеми нормативної регламентації та шляхи їх вирішення. Політика в сфері боротьби зі злочинністю: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 9–10 груд. 2016 р.). Івано-Франківськ : Фоліант, 2016. С. 84–99.
13. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 18.12.2019).
14. Оболонцев В. Ф. Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження. Харків : Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005. 128 с.
15. Шведова Г. Л. Окремі кримінологічні проблеми корупційної злочинності в українському суспільстві. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса : Юрид. літ. 2010. Вип. 55. С. 575–578.
16. Baachut J., Gaberle A., Krajewski K. *Kryminologia*. Arche. Gdańsk, 2006. 516 s.
17. Маршуба М. О. Корупційна злочинність в Україні: сучасний стан та основні стратегії протидії. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2016. Вип. 31. С. 123–134.
18. Теоретические основы исследования и анализа латентной преступности: монография / под ред. С. М. Иншакова. Москва : ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2011. 839 с.
19. Корнієнко Є. В. Спеціальна конфіскація за кримінальним законодавством України. *Наше право*. 2015. № 1. С. 68–74.
20. Лашук Є. В. Проблема спеціальної конфіскації в аспекті кримінально-правової політики України. *Наука і правоохорона*. 2016. № 2. С. 128–137.

References

1. Shargorodskij, M. D. (1973). *Nakazanie, ego celi i effektivnost*. Leningrad [in Russian].
2. Ozhegov, S. I. (1963). *Slovar russkogo yazyka*. Moskva: Gos. izd-vo inostr. i nac. Slovaroj [in Russian].
3. Dal, V. (1982). *Tolkovyj slovar zhivogo velikoruskogo yazyka*: v 4 t. T. 4. Moskva: Rus. yaz. [in Russian].
4. Lapchinskij, M. V. (2003). Nekotorye aspekty issledovaniya ponyatiya «yuridicheskie sredstva ohrany grazhdanskikh prav». *Gosudarstvo i pravo*, 5, 88–90 [in Russian].
5. Alekseev, S. S. (1987). Pravovye sredstva: postanovka problemy, ponyatie, klassifikaciya. *Sovetskoe gosudarstvo i pravo*, 6, 12–19 [in Russian].
6. Dudorov, O. O., Havronyuk, M. I. (2014). *Kriminalne pravo*. Kiyiv: Vaite [in Ukrainian].

7. Gegel, G. V. F. (1934). *Sochineniya. Filosofiya prava*. T. VII. Moskva; Leningrad [in Russian].
8. Remenson, A. L. (1964). Nekotorye voprosy teorii sovetskogo ispravitelno-trudovogo prava. *Sovetskoe gosudarstvo i pravo*, 1, 76–80 [in Russian].
9. Kuc, V. (2016). Vid sub'yekta zlochinu do sub'yekta kriminalnogo pravoporushennya. *Visnik Nacionalnoyi akademiyi prokuraturi Ukrayini*, 4 (46), 66–71 [in Ukrainian].
10. Pimonov, V. A. (2007). *Teoreticheskie i prikladnye problemy borby s obshchestvenno opasnymi posyagatelstvami sredstvami ugovnogo prava*. Moskva: Yurlitinform [in Russian].
11. Tagancev, N. S. (1994). *Russkoe ugovnoe pravo*. Moskva. T. 2. [in Russian].
12. Orlovska, N. A. (2016). Kriminalno-pravovij vpliv na yuridichnih osib: problemi normativnoyi reglamentaciyi ta shlyahi yih virishennya. *Politika v sferi borotbi zi zlochinnistyu: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (Ivano-Frankivsk, 9–10 grud. 2016 r.). Ivano-Frankivsk: Foliant, 84–99 [in Ukrainian].
13. Oboloncev, V. F. (2005). *Latentna zlochinnist: problemi teorii ta praktiki poperedzhennya*. Harkiv: Vid. SPD FO Vapnyarchuk N. M. [in Ukrainian].
14. Shvedova, G. L. (2010). Okremi kriminologichni problemi korupciynoyi zlochinnosti v ukrayinskomu suspilstvi. *Aktualni problemi derzhavi i prava*, 55, 575–578 [in Ukrainian].
15. Baachut, J., Gaberle, A., Krajewski, K. (2006). *Kryminologia*. Arche. Gdańsk.
16. Marshuba, M. O. (2016). Korupciyna zlochinnist v Ukrayini: suchasnij stan ta osnovni strategiyi protidiyi. *Pitannya borotbi zi zlochinnistyu*, 31, 123–134 [in Ukrainian].
17. Inshakov, S. M. (red.). (2011). *Teoreticheskie osnovy issledovaniya i analiza latentnoj prestupnosti*. Moskva: YuNITI-DANA: Zakon i pravo [in Russian].
18. Korniyenko, Ye. V. (2015). Specialna konfiskaciya za kriminalnim zakonodavstvom Ukrayini. *Nashe pravo*, 1, 68–74 [in Ukrainian].
19. Lashuk, Ye. V. (2016). Problema specialnoyi konfiskaciyi v aspekti kriminalno-pravovoyi politiki Ukrayini. *Nauka i pravoohorona*, 2, 128–137 [in Ukrainian].

I. Serkevych, PhD in Law, Associate Professor of the Department of Criminal Law Academic Disciplines of the Law Faculty of Lviv State University of Internal Affairs

ORCID ID: 0000-0001-7678-0291

Special forfeiture in the system of criminal law measures

The article explores special forfeiture as a type of punishment and as a special criminal justice measure. It is noted that special forfeiture in criminal law is a forceful seizure, without compensation, under the court sentence, of instruments and means of committing a crime, objects of criminal acts belonging to the guilty person, profits from the use of property obtained as a result of committing the crime. The purposes of forfeiture of property as a type of punishment correspond to the purposes of punishment. The law does not distinguish the purposes of particular punishments and does not differentiate the purpose depending on which category (primary or additional) the punishment belongs to. In this regard, forfeiture of property has the same purposes as any other punishment, that is restoring social

justice, reformation of sentenced persons, preventing crimes, and so on. This purpose distinguishes forfeiture of property as a type of punishment from forfeiture of property as a criminal law measure. One of the most important factors significantly influencing the conditionality of the existence and application of forfeiture of property is the assumption of illegality of the property acquired. Not every fact of committing a crime is recorded and obtains a legal evaluation. On the one hand, this provision is consistent with the presumption of innocence and, on the other hand, violates the principle of justice.

Forfeiture of property as a criminal justice measure has a number of features: 1) is a forcible seizure of property, that is regardless of the will of the owner; 2) is characterized by gratuity, that is the guilty person does not receive any compensation; 3) is for the benefit of the state. It is emphasized that the forfeiture of things withdrawn from circulation and subject to destruction or those subject to return to the legitimate owner, from the point of view of criminal law, can not be considered as forfeiture, since such withdrawal does not deprive the guilty person of the relevant property rights. It is impossible to deprive a person of those rights which he did not have a priori.

Keywords: *special forfeiture; crime; punishment; criminal acts; reformation of sentenced persons; forfeited property.*